

zij niet in staat is zelve draagster van een absolute waarde te zijn, toch de waarde van een middel tot haar verwerkelijking te verleenen. Een tweevoudig materiaal kan aan de verwerkelijking dier hoogste waarden dienstbaar worden, natuurkrachten en menselijke krachten, zaken en personen, kapitaal en arbeid. Over de waardeverwerkelijking in de natuur handelt de natuurphilosophie en de techniek in den ruimsten zin. Over de waardeverwerkelijking in de menschheid handelen vier philosophische wetenschappen, n.l.:

1. de *paedagogiek*, die tot object heeft de waardeverwerkelijking in het individueele leven in de opeenvolging der leeftijden;

2. de *diaetetiek der ziel*, die tot object heeft de waarde-verwerkelijking in het individueele leven in het naast elkander bestaan der neigingen;

3. de *geschiedenisphilosophie*, die handelt over de waarde-verwerkelijking in het gemeenschapsleven in de opeenvolging der geslachten;

4. de *rechtsphilosophie en de politiek*, die handelen over de waardeverwerkelijking in het gemeenschapsleven in het naast-elkander bestaan der gemeenschapsleden ¹⁴⁾.

Daarmede zou nu de plaats der rechtsphilosophie in de klassificatie der wijsgeerige wetenschappen en daarmede tevens de plaats der rechts-idee in het systeem der waarden overeenkomstig een der mogelijke rang-orderingen bepaald zijn.

De rechtsidee is de specifieke waarde van de regeling van het gemeenschapsleven. En daarmede zou nu tegelijk het rechtsbegrip als *gemeenschapsregeling* bepaald zijn.

Laten wij zien of met deze definitie inderdaad het rechtsbegrip aan het drijfzand van Radbruch's relativisme is ontworsteld.

Bij zijn nadere analyse van het rechtsbegrip verwerpt onze schrijver Kelsen's opvatting van het recht, volgens welke de rechtsplicht primair, het subjectieve recht slechts een functie van den rechtsplicht ware ¹⁵⁾. Daartegenover sluit Radbruch zich aan bij de opvatting van den Petersburgschen Hoogleraar **L. v. Petrazycki** ¹⁶⁾, die, langs den weg der psychologische analyse, de imperatief-attributieve natuur des rechts, de noodwendige correlatie van recht en plicht als onderscheidend kenmerk des rechts tegenover het zuiver plichtskarakter der ethische normen meende te kunnen vaststellen. Het subjectieve recht bestaat wel *door* den rechtsplicht, maar niet *terwille* van dien plicht. Het primaat komt toe aan het subjectieve recht en niet aan den plicht. Het recht kan de zedelijkheid slechts dienen, doordat het den enkeling rechten geeft, opdat hij zijn plichten des te beter vervullen kan. Men denke aan de in deze richting gezochte rechtvaardiging van het eigendomsrecht. De rechtsplicht bestaat dus *terwille* van den zedelijken plicht.

Wij maken hier even halt, om vast te stellen, dat deze analyse van het rechtsbegrip met een wetenschappelijke analyse niets van doen heeft, maar geheel berust op de, volgens Radbruch zelf, wetenschappelijk